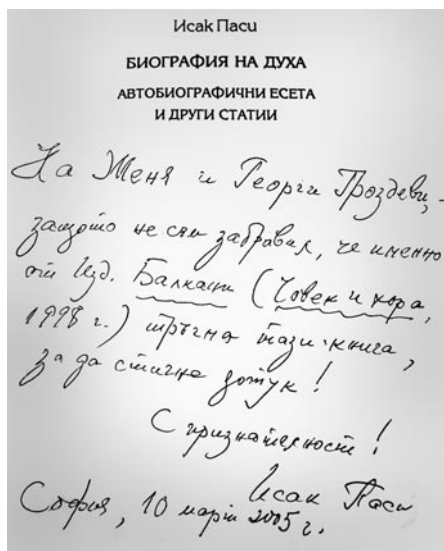

Исак Паси от времето на „Човек и хора“, 1998 г., в офиса на издателство „Балкани“ с Васко Гроздев.

Проф. д.ф.н. Исак Паси е български философ, изкуствовед и културолог от еврейски произход. Роден е на 13 март 1928 г. в Пловдив. Баща му Солмон Исак Паси е виден пловдивски адвокат, общественик и испански вице-консул в Пловдив. Завършва юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ през 1950 г.

Проф. Паси има изключителен принос за приобщаването на българската култура към европейската философско-естетическа и литературна мисъл. Първото му есе е публикувано през 1964 г. в сп. „Литературна мисъл“. През следващите близо 50 години пише есета, монографии, философски миниатюри, спомени. Издава десетки книги.

БЕЗДНИ НА ДУХА

Духът, душата имат свои безкрайни предели, но имат своя грама, топос, биография.

Обемният том („Биография да Духа“, Исак Паси, автобиографични есета и други статии, IV допълнено и преработено издание, С, 2004), грижливо разграбен на раздели и подраздели, е като една Вълшебна планина, вълшебна гледка. От което и да е възвишение вътре в него да обгледаш околността – все е красиво, мъгъщо. Вика те да тръгнеш нататък. По кои пътища и невидими пътечки? Няма ли да се загубим?

Като че ли, хванати за ръка от автора Исак Паси, ние бродим из най-гълбинните места и долини, из най-високите, безкислородни височини. Пътем срещаме градове и хора, видени от една надоблачна, кристална висота, от една небесна отвъдност.

Височините замайват. Те преобладават в текстовете. Оттам всичко изглежда просто, ясно, на една ръка разстояние, а е всъщност недостижимо. В привидната простота няма и милиметър опростеност, опошленост. Нито една дилема не е фалшифицирана, нито една добродетел не е пренебрегната.

Бездните на духа, знайно е, са стръмни и опасни. Много народ се е прогънал в тях. Духът на Исак Паси ни води бавничко и внимателно по изброжените от него земи. Камъчета се ронят под нозете и оттекват в бездни, а ние пак преминаваме нататък. Бродим през Вълшебната планина и нейното Мълчание, което изговаря своите тайни специално за нас.

Телепортирани сме далеч от постсоциалистическото охкане и вайкане – някъде там сред синкавите, призрачни гриви на отвъдните хълмове и времена. От днешното време, та чак до двадесет и пет и повече века преди нас. Чувството е като при някакво спонтанно прераждане. Неусетно, церително, успокояващо.

Оглеждаме се. Пак сме сами и уж изброжената планина е зад нас, а продължава да ни мами някъде на хоризонта.

Оттатък хоризонта, там, зад неговата невъзможност е потънал може би в този миг Исак Паси. Заминал е замислен и тъй както сме изпреварени от него отново, очакваме да се завърне заради нас и пак да ни подаде своята щедра ръка. За да продължим, за да тръгнем и ние...

Духът винаги се възвръща и самозавръща, самовъзражда! Особено когато е с такава рядка и богата биография.

Кое е младо, ново и кое старо, непотребно? Новите времена след 1990 толерираха лекомислено и пагубно, както се видя, безпардонното и нахалното освиркване на всичко и всички. За някои днешни „културни дейатели“, защо да го крием, голям проблем е игнорирането на създаденото в българската култура през периода 1944–1989. Тук не става дума за реанимиране на онова, което се е родило мъртво или е умъртвено от времето. Става дума за творчество, което е живо. Нihilизмът, хунвейбинството, отрицателството, отричането на Паметта и основния принцип на културата – Приемствеността, е капан. В него веднага след 1944 паднаха мнозина. Историята се повтори, за съжаление, и след 1989.

Някак от само себе си се прие и „доказа“, че и уродливото, и грозното, което „избухналата демокрация“ роди, има демократично право на почит, преклонение и съществуване именно заради произхода си, а не заради нещо друго. Еднакво право, че и дори по-голямо от правото на Красивото, Доброто, Справедливото. Свидетели сме как се стигна дотам: грозни цветя да ни се предлагат за рози. Сякаш не сме оттук. Сякаш Розовата долина е в някоя друга страна.

Неизбежните сравнения и паралели, предизвикани от това, го правят и полемичен именно в контекста на съвременността, макар книгата да е освободена от всичко лично, временно и битово, чрез което би могла да бъде закомвена в капаните на днешното.

Може би томът на Исак Паси е един от добрите поводи да се прогледне не само през родната, но и през световната културна история, за да се осъзнае колко доморасли, надъхвани и примитивни са неспиращите опити за „влизане“ в Културата (Литературата) с извънкултурни, извънлитературни средства. Входът е тесен, много тесен, а изходът е огромен. От изхода непрестанно са изхвърляни легиони, би казал професорът.

Ясният звън на мисълта не се нуждае от медийни кокили, шоуакробатика, рекламни лозунги. Духът си е самодостатъчен и мярката е вътре в самия него, ако е наистина Дух, ако е наистина талантлив.

Често календарната младост се самонадеява и сетне съвсем по старчески опира го патерицата на лесното мислене. Младостта е състояние на Духа, не е възраст!

Исак Паси деликатно ни го напомня точно днес, когато сме потънали до гуша в духовна оскъдица. Когато сме пленници, оковани от материалното, тленното, когато за мнозинството от нас физическото оцеляване е трудна, непосилна задача. Моралният закон е забравен и убит, а Божественото вътре в нас – пренебрегнато и осквернено. Не всичко започва от парите, и не всичко завършва със секса.

Във времената, в които се появява книгата на Исак Паси, времена агресивни към Вълшебните планински селения, времена късогледни, че и кривогледни за тези територии, именно календарно по-младите като че ли имаме нужда от напомняне:

Кичът, опиянението на мухата – еднодневка от собствената ѝ вечност, плиткоумното, хитрата изгода не са фундаментът на човешкия свят, в който сме родени и който ни е съдено да продължим, дори когато не разбираме неговия смисъл. Инстинктът за това е по-силен и от смисъла. Човешкият свят, ни шепне Исак Паси, идва отдавна, отдавна и макар душевните предели да нямат край, ние не сме изгубени, ако не искаме да се губим.

Вековни са ориентирите, и просеките, и пътеките. Нашата временна и усойна сегашна долина има тежък мирис на гнило. Става дума за плячката – като символ на хаоса и на несвършващия български преход от 15, че и от 120 години насам. Въпреки че съвременността ни е влюбена в себе си. Нали самата тя се разлепва и тиражира неустово по улици и медийни междани. И това ще отмине, както толкова пъти се е случвало в историята. Именно „Биография на духа“ носи тази увереност.

Виждате какво е останало неизгризано от Времето? Плеяда творци и творби, които гледат към нас от онази Вълшебна планина и загадъчно ни се усмихват ли, присмиват ли?

Имам чувството, че авторът като някой митичен пастир се разхожда из тази планина, заобиколен от „своята компания“ от най-светли имена. Тях е врагдал и в собствената си биография. Сторил го е майсторски. Работа бавна и трудна. Извършил го е през полувековните си странствания там Горее.

Доста Горее над всекидневната ни суета.

2005 г.

**Андон
Георгиев
Гроздев**

20 април 1935 - 28 май 2010

Това е снимката на баща ни от времето на неговата първа младост, когато още не сме били родени.

Той беше трудолюбив и честен, преживя изпитанията в живота си с достойнство.

Поклон пред светлата му памет!

гъщеря Стоянка
син Георги